

Expedient	Assumpte
2023/25-G626 G626_P1 Contractes, previ de necessitat Emissor : Patrimoni Històric Codi : 14614147627671723326	Contractació de la redacció del Pla Director de l'Amfiteatre romà.

Signat per:

PLEC DE CONDICIONS TÈCNIQUES PARTICULARS DEL CONTRACTE PER LA REDACCIÓ D'UN PLA DIRECTOR DE L'AMFITEATRE ROMÀ DE TARRAGONA

1. OBJECTE DEL CONTRACTE

L'objecte del present plec és l'adjudicació d'un pla director que ha de marcar el full de ruta de la intervenció a l'Amfiteatre romà de Tarragona i l'entorn delimitat en aquest document, segons els requisits especificats en aquest plec de condicions.

Es parteix del document tècnic que l'Ajuntament de Tarragona va presentar a la convocatòria de subvencions per a l'elaboració de plans directors, d'ús i manteniment o especials de protecció de béns culturals d'interès nacional (CLT085 de l'OSIC- Generalitat de Catalunya). Aquest projecte està subvencionat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, a través de l'OSIC amb un import de 47.432,00 €.

2. ANÀLISI INICIAL DEL MONUMENT I EL SEU ENTORN

L'objectiu d'aquest punt és fer en una primera anàlisi-resum de la situació actual, antecedents, oportunitats, necessitats i objectius.

L'objectiu del que ha de ser el pla director és tractar l'espai de l'Amfiteatre i el seu entorn urbà més proper atès que entenem que aquest monument és un dels vòrtex patrimonials de Tarragona i a un temps de la zona urbana més immediata al Conjunt Històric, l'Eixample, el Port i l'àrea de platges del Miracle-estació del ferrocarril.

És un espai que urbanísticament es comença a configurar en època romana i quan a inicis del segle II dC es construeix l'Amfiteatre es genera un dels nodes urbanístics, històrics i patrimonials més importants de la zona, juntament amb la traça de la Via Augusta, la costa i la proximitat de les Muralles i conjunt del Concili Provincial de Tàrraco.

Mitjançant el pla director no solament es vol tenir un eina que marqui la missió i objectius estratègics per la posta en valor, agenda i programació econòmica de les actuacions, sinó que es ha de marcar un itinerari que permeti també, endreçar un espai monumental que a un temps millorar un entorn urbà ja de per si complex, i també ha d'oferir un bé patrimonial i cultural que al tanmateix ha de tenir una influència econòmica positiva a la ciutat amb la posta en valor del monument, generació d'un espai ordenat i coherent amb una arquitectura de qualitat i una visita viva, activa i engrescadora que sens dubte ha de ser un impuls per l'activitat econòmica

derivada de l'oferta del Conjunt Arqueològic de Tàrraco, a més d'una excel·lent plataforma d'activitats culturals en un espai patrimonial, que també genera de manera directa i indirecta la corresponent activitat econòmica.

El context actual a nivell urbanístic i patrimonial ofereix unes oportunitats a saber explotar:

- redacció del nou Pla d'Ordenació Urbana Municipal (POUM) del qual deriva el Pla Especial 07 on incloure el corresponent pla especial de protecció del monument, o la seva redacció paral·lela,
- la necessitat d'un nou pla especial del centre històric,
- el projecte de tercer fil ferroviari (via d'ample europeu),

Tots ells s'han d'harmonitzar amb la conservació del monument i endreçament de la zona urbana (trasllat de la línia ferroviària a llarg termini i/o soterrament, connexió de la ciutat amb la platja del Miracle i de l'Amfiteatre amb la zona monumental de Tarragona i a mig termini amb la Ruta de la Part Baixa que connexiona el monument no solament amb la zona monumental sinó amb Teatre, zona de criptes arqueològiques i espais patrimonials entre les Cent Escales, PP2 i Tabacalera). Es creen doncs les bases per al desenvolupament de la ciutat en els propers 50 anys.

Dades i protecció legal del monument

Dimensions i coordenades

Coordenades centrals E(x) 353803'6 m N(y) 4552920'5 UTM/31 N ETRS89, alçada mns m mitjana a l'arena 11'91 m, porta *triumphalis* 19'58 msnm.

- Àrea actual aproximada planta baixa del monument-arena i sota voltes pas de la porta *triumphalis*: 2079'75 m²
- Àrea actual aproximada grades d'opus *caementicium* i reconstrucció segle XX 1616'28 m²
- Àrea actual aproximada zona superior del monument-accessos des d'entrada i pas superior a porta *triumphalis*, espai entre monument i platja de vies fins plaça Arce Ochotorena 5221'50 m²
- Àrea actual aproximada zona superior del monument entre accessos i plaça ArceOchotorena (grada a la roca) 2177'00 m²
- TOTAL ÀREA MONUMENTAL DE L'AMFITEATRE-FINCA MUNICIPAL 10194'53 m²
- Plaça Arce Ochotorena-escapes del Miracle zona del monument 3320'66 m²
- Àrea parc del Miracle 10771'75 m² (base càlcul IGCC)
- Superfície original aproximada planta del monument 7677'92 m²

Marc Legal

- Reial Ordre de 5 d'agost de 1924, per la qual es declara Monument Històric Artístic L'Amfiteatre romà i l'església de Santa Maria del Miracle de Tarragona (*Gaceta de Madrid 30.07.1926*). Reg. 208-MH i 206-CH-ZA.
- Decret de 652/1966 de 10 de març, BOE de 22 de març de 1966, que protegeix com a BCIN el Centre Històric de la Part Alta.
- Les NPU, aprovades el 25.11.2021(DOGC núm. 8554, de 31/11/2021) contempnen aquest espai com a Bé d'Extensió, tal com descriu la fitxa a 402.

- Forma part del Conjunt Arqueològic de Tàrraco, inclòs en la Llista del Patrimoni Mundial de la UNESCO, Cairns, 30.11.2000. Bé Exp. 875rev. Decision code CONF 204 X.C.1.

2.1. CONTEXTUALITZACIÓ URBANA I OBJECTIU PROPOSTA A ESTUDIAR EN EL PLA DIRECTOR

2.1.1. Situació i context urbanístic

L'Amfiteatre romà de Tarragona es troba al vessant sud del turó de la ciutat històrica, entre el sistema ferroviari que connecta Barcelona amb Tarragona, i la platja del Miracle/Passeig Marítim, la plaça Arce Ochotorena i les Escales del Miracle, la Via Augusta, el Passeig de les Palmeres i el vial Bryant. Al nord, i ho integrem dins l'àrea d'influència del monument, el Parc del Miracle o de les Tres Granotes, zona verda que té (dis)continuïtat amb el Parc de la Reconciliació, entre la Via Augusta i el Passeig de Sant Antoni.

2.1.2. Normativa Urbanística

Normes de Planejament Urbanístic de Tarragona aprovades el 25.11.2021 (DOGC núm. 8554, de 31/11/2021), que inclouen el monument de l'Amfiteatre romà, fitxa a 402.

En aquest moment, fase inicial de redacció de nou Pla d'Ordenació Urbana Municipal, per causa de sentència 1402/2020 de la Sala Contenciosa Administrativa, per la qual es declara nul·la de ple dret la resolució de la Direcció General d'Ordenació del Territori i Urbanisme de la Generalitat de Catalunya de 14 de maig de 2013 (DOGC 05/07/2013), que dona la seva conformitat al Text refós del POUM de Tarragona i ordena la seva publicació, en compliment de les resolucions del Conseller de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya de data 30/06/2011 i 31/01/2013, d'aprovació definitiva amb prescripcions.

2.1.3. Informació urbanística de la zona delimitada

Es parteix de la base de la delimitació de la zona de protecció de l'Amfiteatre romà definida al Catàleg de Béns de les actuals NPU, que es correspon a la proporcionada per la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat per ser inclosa en el POUM de 2013. Aquesta delimitació es recull en els diferents documents oficials, com la del bé en l'expedient de UNESCO i en el Pla de Gestió del Patrimoni de Tarragona, de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat.

Ara bé s'inclouen tres espais més dins l'àmbit a tractar en el pla director:

- A les zones oest i est, incorporant sistemes de vialitat i zones verdes per a poder estudiar la millora de l'accessibilitat de vianants o vehicles rodats cap a l'element monumental, reduint l'impacte sobre el mateix, sense minvar les funcions actuals a nivell de ciutat. La seva solució hauria de tenir cura de les visuals paisatgístiques en l'aproximació al mateix.
- A la zona nord, s'incorporaria la zona verda que va ser projectada en conjunt amb el Parc del Miracle que forma part de l'horitzó del monument.

L'àmbit abraça els terrenys qualificats amb les següents claus:

- com a sistemes: Costaner, Portuari, Ferroviari, Viari, Protecció de la vialitat, viari aparcament en superfície, espais lliures de titularitat pública municipal, espais lliures de titularitat d'altres administracions, equipament històric artístic de titularitat pública

municipal amb i sense possibilitat de fer obres o exercir cap activitat i equipaments d'ús públic a obtenir pel sistema d'expropiació,

- com a zones: Eixample segons alineació a vial, Antic eixample sector Via Augusta sud i Antic eixample Rambla Nova, Ordenació volumètrica específica en situació consolidada, segons edifici existent o segons la llicència d'edificació concedida, amb afeccions per restes romanes, Ordenació volumètrica específica en situació consolidada, Zona de cases aïllades i ciutat jardí, edificació aïllada unifamiliar.

El sistema costaner i portuari comprèn el sòl del terme municipal que forma part del domini públic marítimo-terrestre per raó de la seva inclusió dins l'atermenament de la Zona marítimo-terrestre (ZMT), s'identifica amb la clau 1.

El sistema ferroviari el formen aquells terrenys ocupats o reservats per a les línies de ferrocarril i les activitats directament o indirectament relacionades amb aquesta activitat com són les estacions, baixadors, els serveis complementaris i els tallers de neteja i reparació), s'identifica amb la clau 3.

El sistema viari comprèn les instal·lacions i els espais reservats per al traçat de la xarxa viària i dedicat a l'ús de vialitat, els quals han de permetre l'accessibilitat entre les diverses àrees i sectors urbans i assegurar un nivell de mobilitat adequat. També s'hi comprenen el sòl reservat per la protecció de la vialitat, les àrees exteriors d'aparcament, les estacions de servei i les construccions destinades a garatges i cotxeres, s'identifica amb la clau 5.

El sistema d'espais lliures comprèn els parcs i jardins públics, rambles, places i tot l'espai lliure de verd públic situat en sòl urbà, urbanitzable o no urbanitzable, s'identifica amb la clau 6.

El sistema urbanístic d'equipaments comunitaris comprèn els sòls que es destinen a centres públics, els equipaments de caràcter religiós, cultural, docent, esportiu, sanitari, assistencial, de serveis tècnics i de transport, d'allotjament dotacional i els altres equipaments que siguin d'interès públic o d'interès social, s'identifica amb la clau 7.

La zona d'Eixample correspon als creixements que de forma compacta es desenvolupen a partir dels nuclis històrics segons una trama regular. Comprèn aquesta zona terrenys de sòl urbà edificats en forma d'illa tancada i d'ús prioritàriament residencial, s'identifica com a clau 13. La Subzona d'Eixample Intensiu - clau 13a comprèn les àrees d'eixample dels segles XIX i XX del centre de la ciutat edificades segons la tipologia d'alineació a vial en illes tancades.

La zona d'ordenació volumètrica específica en situació consolidada.- (clau 14a) es distingeixen els subtipus següents: Ordenació volumètrica segons edifici existent o segons la llicència d'edificació concedida (clau 14a1) i Ordenació volumètrica segons planejament derivat o convenis urbanístics (clau 14a2).

La zona d'edificació aïllada unifamiliar (clau 17a) es tracta d'edificacions aïllades unifamiliars.

El terrenys situats al sistema qualificat amb la clau 3 ferroviari estan inclosos dintre del Pla Especial Urbanístic 07, anomenat "desafecció del traçat ferroviari i recuperació de la Façana marítima de Tarragona". Tenen la classificació de sòl urbà no consolidat. La resta de terrenys tenen la consideració de sòl urbà consolidat.

2.1.4. Indicacions del Pla Especial Urbanístic 7

La ciutat actualment està separada físicament de la mar per la línia ferroviària en superfície, la qual cosa fa que aquesta visqui, d'alguna manera, a esquenes del front costaner. El ferrocarril ha significat una infranquejable barrera per a l'accés de la ciutat a la mar. El creixement de l'activitat ferroviària fa que conjuntament amb el pas dels combois cap al Port, es converteixi en una barrera permanent.

L'Ajuntament de Tarragona en diverses ocasions ha estudiat la possibilitat de la modificació del traçat del sistema ferroviari a fi d'alliberar la façana marítima d'aquesta infraestructura i donar una solució a la recuperació de les relacions ciutadanes amb el mar.

Els nous traçats del ferrocarril per l'àrea del camp de Tarragona i, en especial, la implantació del tren d'alta velocitat i l'ample de via europeu pel transport de mercaderies, ofereixen una oportunitat única per recobrar la relació històrica de la ciutat amb la mar i garantir una qualitat única i singular per als ciutadans tarragonins.

2.1.5. Catàleg de Béns en la zona d'actuació del pla director

Les NPU inclouen, a més de l'Amfiteatre i la zona arqueològica, ambdós BCIN, així com el Conjunt Històric Artístic (CHA), un seguit de bens catalogats de cronologia bàsicament moderna, que caldrà tenir en compte doncs s'està actuant en un espai força gran que forma part de l'actual paisatge Històric urbà de la Ciutat de Tarragona:

- B904C7- font del Passeig de les Palmeres
- B908B7- Balcó del Mediterrani
- E500B5 parc urbà denominat de la Glorieta de la Reconciliació.
- E501B5 Parc del Miracle o Parc de les Tres Granotes.
- E502B5 Platja del Miracle
- E902C7 Escultura de Thales de Milet
- E903C7 Escultura de Jean-Baptiste de la Salle
- E017C3 Xalet Centelles, Via Augusta 1

A més és prop dels següents BCIN de la ciutat, d'acord també amb les NPU:

- Conjunt Històric Artístic de Tarragona, fitxa a 407A
- Muralles, fitxa a 400A
- Circ, fitxa a 402A
- Fòrum Provincial, fitxa a 403a
- Muralleta, fitxa a 405a
- Mur Vell, fitxa a 402A
- I el subsol del jaciment de Tàrraco, fitxa a 409A
- Fortificacions dels segles XVII-XVIII, fitxa e 401A

2.1.6. Problemàtica urbanística al voltant del monument

Indicar abans de tot que el conjunt de l'Amfiteatre i entorn més immediat (plaça Arce Ochotorena) són propietat municipal i/o formen part del domini públic, així com bona part dels espais més propers com Passeig de les Palmeres, Via Augusta i zones verdes. En canvi, la zona de vies ja és competència d'ADIF.

En la resta de l'àrea delimitada, a banda dels espais municipals i de domini públic comptem amb edificacions de propietat privada, bàsicament habitatges.

L'edifici i restes arqueològiques de l'Amfiteatre-basílica visigoda, església romànica i convent trinitari estan molt transformats i parcialment tapats. A més el conjunt és cobert o encaixonat per equipaments i espais públics, cas de la plaça Arce Ochotorena, el col·legi del Miracle, el bingo del Passeig de les Palmeres o el vial Bryant, i per suposat la platja de vies del sistema ferroviari que uneix el Llevant peninsular amb França.

Difícilment el podem separar d'un entorn urbanístic històric, molt alterat al llarg dels segles, i amb l'actual ha d'entrar en diàleg i en dialèctica: vinculació amb Tàrraco, el seu Circ i accessos des de la banda oriental, actual topografia amb el vial Bryant, Balcó del Mediterrani, Via Augusta, línia del ferrocarril o el sistema costaner. Una implantació al voltant d'un monument que a més va ser objecte d'actuacions de reconstrucció als anys 60 i 70 del segle passat, que si bé actualment són força discutibles formen part de l'imaginari de com podria haver estat el monument, precisament el més visitat i celebrat de Tàrraco per la seva ubicació única al costat de la mar Mediterrània.

El front marítim de la ciutat de Tarragona se'ns presenta avui com un espai susceptible de grans canvis. El soterrament i/o el desviament de la via del tren descobreix grans espais en què la ciutat encara no ha trobat la seva forma ideal. La necessària redefinició d'aquesta forma urbana suggereix una tasca de restitució/repació dels buits que el tren i la seva activitat deixaran.

Aquesta "restitució/repació" urbanística allà on és necessària no pot ser sinó un complement de la veritable vocació dels indrets guanyats. És a dir, la creació d'un potent sistema d'espais públics que a la vora de la mar hauran de transformar el front marítim en un lloc on canalitzar les noves demandes pel passeig i el lleure de la col·lectivitat amb la creació de nous parcs, jardins i places, la qual cosa millorarà la qualitat de vida dels habitants de la part baixa de la ciutat i equilibrarà les dotacions públiques.

2.2. CONTEXTUALITZACIÓ HISTÒRICA I ARQUEOLÒGICA I OBJECTIU PROPOSTA A ESTUDIAR EN EL PLA DIRECTOR

2.2.1. Situació de partida

L'Amfiteatre se situa al sud-est del casc urbà del centre de Tarragona.

Una vegada urbanitzada la ciutat romana, va construir-se l'Amfiteatre fora del recinte emmurallat, envoltat per la vessant sud de la via Augusta i amb part de la façana al mar en el context de l'agencament del gran conjunt monumental de Concili Provincial (segle I-inicis II).

Gràcies a la documentació trobada en part d'una inscripció monumental identificada *in loco*, sabem que la seva construcció va anar a càrrec d'un flamen *provinciae Hispaniae Citerioris* a inicis del segle II dC. De fet la seva construcció, tot i ser fora de la ciutat emmurallada, es vincula conceptualment i urbanística amb la del Concili Provincial, i l'hem d'entendre com a part dels seus equipaments. Reformat el monument al segle III, va ser utilitzat fins a mitjan segle IV, moment en què sembla abandonar-se com edifici d'espectacles.

Per a la seva construcció es va aprofitar parcialment la topografia del terreny, excavant a la roca part de les grades, la *ima* i *media cavea* del sector nord, mentre que la resta de la *cavea* va ser construïda sobre massissos d'obra i voltes encofrades, combinant opus quadratum, opus vittatum i opus *caementicium*. Part de la graderia original és conservada al quadrant nord oriental.

L'edificació de l'amfiteatre va suposar també l'amortització d'una necròpolis de l'època augustal, així com d'un dels ramals de la *Via Augusta*, un dels principals accessos a la ciutat, en aquest cas en direcció al port. Un tram d'aquest camí secundari es troba dins el recinte actual i va ser localitzat durant una actuació duta a terme l'any 2009, en el marc de recuperació de l'accés a l'arena.

La planta de l'edifici és el·líptica, i les seves dimensions màximes són de 130 metres de llarg per 102 metres d'amplada en els seus principals eixos centrals. S'estima que tenia una capacitat aproximada de 14.000 espectadors.

Pel que sabem i s'ha interpretat fins ara, es tracta de l'únic Amfiteatre romà tot ell d'obra a Catalunya i la seva imatge actual es correspon en bona part a una reconstrucció dels anys seixanta i setanta del segle passat portada a terme sota la direcció de l'arquitecte A. Ferrant. Una reconstrucció que si bé ara hom qüestiona, permet entendre visualment els trets generals de la morfologia de l'edifici d'espectacles.

Com a dades claus en l'evolució històrica i morfològica del recinte monumental de l'Amfiteatre, destaquem l'any 221, data en que l'emperador Helagàbal, va dur a terme una reforma que va ser commemorada amb una inscripció col·locada a la part superior del podi, seguint el perímetre de l'arena.

El 21 de gener de l'any 259 el bisbe Fructuós de Tàrraco i els seus dos diaques Eulogi i Auguri, van ser cremats vius a l'arena de l'Amfiteatre, arran de la persecució decretada per l'emperador Valerià. En commemoració d'aquest martiri, al segle VI es va construir al mateix indret una basílica visigòtica a la qual se li va superposar al segle XII, l'església romànica de Santa Maria del Miracle. Ara per ara no tenim dades fefaents, però, de l'existència d'un espai de culte previ -*martyrium*- que també seria possible, o tot el monument es va prendre com a tal equipament cristià.

La basílica visigòtica està associada a un espai definible com a baptisteri i una necròpolis de personatges de prestigi, pertanyent a les classes altes dels segles VI-VII, possiblement el clergat. No seria d'estranyar la presència d'una comunitat monàstica que ocupés les voltes i entorn immediat d'aquesta església, particular que caldrà veure si es així en el cas de poder trobar verificació arqueològica.

La primera notícia escrita sobre l'Amfiteatre, a banda d'un fragment d'inscripció fundacional i la de la reforma d'Helagàbal, són precisament les actes del martiri de Fructuós, i els seus diaques (259), i el què apunta el *Peristephanon* (s. V) en narrar temps després el desenvolupament de l'execució. La segona, de l'any 1154, correspon a la butlla del papa Anastasi IV surt citada l'església dedicada a *Sanctae Mariae de Miraculo*. Entre finals del segle XII i inicis del XIII s'hi construeix una església romànica de planta en creu llatina, a la qual posteriorment s'associa un espai conventual dels pares trinitaris ja en època moderna. Aquest passa després a ser caserna fins que al segle XIX es converteix en presidi per als obrers que treballen al port. Finalment l'església ja abandonada és volada amb explosius als anys 20 del segle XX.

Les descripcions i vistes del monument ja es coneixen al segle XVI, quan es pren com un teatre per part de Pons d'Icart. Els dibuixos realitzats pel pintor flamenc A. Van den Wyngaerde durant la seva visita a la ciutat el 1563, i la descripció de Pons indiquen que el monument, ja al segle XVI estava molt desfigurat conservant-se a la vista part de les voltes de la zona de mar i poca cosa més.

El 1911, la propietat va passar a mans de l'Ajuntament de Tarragona i es desmantellà el presidi. En aquell mateix any es van iniciar treballs d'enderroc a l'interior de l'església

romànica, la qual cosa va provocar l'aterrament accidental de part del sostre del temple, la nit del 10 de maig de 1915. L'any 1923, per evitar accidents, diferents parts de l'església van ser dinamitades. El 1926 el conjunt va ser declarat Monument Històric.

El 1948, S. Ventura, director del Museu Arqueològic Provincial, amb el mecenatge de W. J. Bryant, inicià campanyes d'intervencions arqueològiques al monument, al que s'afegirà el fet que entre els anys 1953 i 1957, els anomenats Amics de l'Amfiteatre, van realitzar noves intervencions que van permetre descobrir la basílica paleocristiana per sota del paviment de l'església romànica, conèixer les dimensions de l'arena i del podi. En aquests anys també es van excavar les fosses i es va identificar la pintura dedicada a la deessa Nèmesi.

A partir de 1964 es va reconstruir bona part de la grada, sota la direcció de l'arquitecte A. Ferrant. Això ha conferit l'aspecte i fesomia actual del monument i que ha permès el seu ús com a recinte patrimonial i lloc d'espectacles de recreació històrica. Precisament ara les grades són objecte d'una actuació enfocada en la seva estabilització donats els greus problemes estructurals que pateix. Amb tot una porció de l'obra dels anys 70 del segle XX ha de ser desmuntada degut al seu mal estat.

Entre els anys 1987 i 1990 el Taller Escola d'Arqueologia va portar a terme noves i importants intervencions de neteja, excavació que culminaren amb la publicació l'any 1990 del llibre *L'Amfiteatre romà de Tarragona, la basílica visigòtica i l'església romànica*.

Les darreres intervencions arqueològiques venen gairebé sempre de la ma de l'execució de diversos projectes lligats a la conservació del monument liderades pel Museu d'Història i el departament de Patrimoni Històric municipal i tot i que moltes han aportat solucions importants, no deixen de ser parcials i fan palesa la necessitat d'abordar la recuperació integral del conjunt monumental a partir d'una eina com el pla director que actuï de full de ruta per a futurs instruments urbanístics i projectes d'actuació. També s'hi ha realitzat treballs arqueològics a la zona de la basílica visigoda gràcies a un conveni entre Ajuntament, ICAC i Museu Bíblic Tarraconense.

2.3. CONTEXTUALITZACIÓ DE LA CONSERVACIÓ DEL MONUMENT I OBJECTIUPROPOSTA A ESTUDIAR EN EL PLA DIRECTOR

2.3.1. Punt de partida

La particular geologia del lloc d'implantació de l'Amfiteatre és un dels elements inicials atènyer en compte per entendre el seu estat de conservació. Estem en un punt de la ciutat on en pocs metres de diferència hi ha:

- la graderia nord es talla directament a les calcàries del Lies de l'era juràssica,
- mentre que la zona de l'arena és excavada en les argiles del Keuper
- i la grada meridional sobre les calcàries del Muschelkalk Superior.

És doncs una ubicació molt intel·ligent doncs la zona més enfonsada s'excava en una matriu tova, el costat de muntanya s'agença en una roca dura però amb fissures, i la banda de mar, sobre un terreny que permetia una fonamentació correcta. La situació actual, però marca patologies com esquerdes a la roca, coneguda com fetge de gat, a estudiar el dessecament de les argiles, i a observar l'acció del ferrocarril en les parts fonamentades sobre calcària.

2.3.2. Resum de patologies de conservació-restauració.

Les patologies del monument, en base als estudis realitzats en els darrers anys es poden resumir en:

1. erosió ambiental física i química experimentada pels elements constructius al llarg de la seva història, a destacar l'aigua de pluja i els sals marines, a banda dels propis de la composició de cada material.
2. manca d'un sistema de drenatge general i suficient dins el monument i en especial entorn, tot i accions en l'arena
3. la geologia del sòl on fonamenten les estructures en interacció amb les pluvials: meteorització, pèrdua de volum, fracturació de carreus, erosió i fragmentació de la roca al nord
4. les deficiències constructives dels elements reconstruïts, cas de les Escales del Miracle i en especial en les grades reconstruïdes als anys 60 i 70 que fins i tot s'han tingut de desmuntar en el moment de presentar aquesta documentació. Hi ha problemes d'enfonsaments, estabilitat, despreniments etc.

Des de finals del segle XX l'Ajuntament de Tarragona i també la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat ha realitzat un seguit d'estudis centrats en la conservació de l'Amfiteatre. També s'han fet algunes actuacions de consolidació- restauració a banda de les dels anys 60-70 del segle XX, com en el cas de la restitució de les *fossae*, sistemes de drenatge i accés a l'arena, església romànica etc.

Ara bé, l'abast de les actuacions ha estat petit davant les dimensions del monument i els seus problemes. L'encàrrec d'un estudi tècnic dirigit per l'arquitecte J. L. Serven referent a l'estat estructural amb programació de prioritats ha estat essencial. S'han realitzat proves, sondeigs arqueològics, anàlisis comparatives, aixecaments.

L'estudi de l'equip de P. Roca per encàrrec de la DG de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya reforça el de J. L. Serven, i aporta un seguit de càlculs de l'estabilitat nous que expliquen perquè les voltes no han col·lapsat i proposes d'actuació a les diverses patologies, així com una proposta de monitorització estructural a fi i efecte d'estudiar l'evolució del monument a mig termini.

D'aquests estudis es deriven un seguit d'actuacions per la conservació estructural, realitzades entre 2020 i 2022.

2.3.3. Actuacions executades en els darrers 3 anys

- Estabilització del mur perimetral del recinte i contenció de les Escales del Miracle, juliol 2020: consolidació del mur i canalització de pluvials. Serveis Tècnics Municipals.
- Fixació de blocs de roca i grades del nord de l'Amfiteatre, mitjançant perns, pendent però de resoldre la solució en els blocs amb grades. Els perímetres de contacte s'han farcit amb morter de calç que evita l'entrada d'aigua a l'interior, a més de rejuntat d'esquerdes i fissures. Any 2021. Projecte J.L. Serven
- Estudi de propostes tècniques per recuperar la zona de grades reconstruïdes als anys 60-70 del segle XX, any 2022. J. Portal.

En base als antecedents d'altres estudis i l'examen de la situació actual es proposen solucions encaminades a l'aprofitament públic de les grades fins allà on sigui possible valorant la seva viabilitat tècnica i econòmica i patrimonial. Són diverses des propostes que van del reforç al desmuntatge de les obres dels anys 60-70. Les propostes s'orienten a recuperar l'ús de l'espai i

en especial la visita, tot prioritant aquelles intervencions que permetin desmuntar les bastides i el recorregut alternatiu, reduint així la despesa i impacte sobre el conjunt.

Es preveu una actuació en fases en base a delimitació espacial i de patologies, i establiment de prioritats i valoració econòmica i temporal. La fase 1 a *summa*, *ima* i *media cavea*, la fase 2, monitorització, drenatges d'entorn i arena, podi i volta sota tribuna, fase III actuació a *ima* i *media cavea*, vomitoris, fase IV a porta *triumphalis*, paraments i sector posterior a *media cavea*.

Es posa especial èmfasi en prioritzat la fase I en especial la *summa cavea*, pel seu estat de conservació, i de fet en aquests moments s'està actuant d'emergència reconstruint les parts de grada en mal estat, aixecades al darrer terç del segle XX.

2.3.4. Actuacions pendents d'execució

- Projecte bàsic i executiu de formació i millora de drenatges aigües superficials i sistema de canalitzacions sector porta *triumphalis*. Miquel Albacar, 2021.

Es proposa solució tècnica per al drenatge de la zona de la porta *triumphalis* amb desviament d'aigües abans de l'entrada al monument, i ja dins seu, amb el cabal aminorat per no haver aportacions externes, la instal·lació de dos punts de sortida d'aigua cap a arqueta de bombament existent.

- Programa d'auscultació i monitoratge del conjunt monumental de l'Amfiteatre romà de Tarragona. Serveis Tècnics Municipals.

Els estudis previs realitzats mostren la incidència del pas de ferrocarril en generar-se en determinats moments vibracions que arriben al 7 de l'escala de Mercalli. A això s'ha de sumar la necessitat de monitoritzar el monument, doncs aquestes vibracions es detecten en la zona sud on es conserven les voltes originals. A més és imminent la instal·lació del tercer fil ferroviari d'ample europeu que significa el pas de mercaderies per aquesta zona.

Es preveu així un seguiment 2 anys prorrogables a 4 en base a una proposta tècnica de P. Roca. En aquests moment s'estan redactant els plecs de condicions per al concurs de l'adjudicació.

- Programa de monitoratge de l'Amfiteatre per part d'ADIF.

Arran d'un seguit d'accions derivades per la implantació del tercer fil ferroviari, denúncies incloses a UNESCO, i d'acord amb els informes previs i accions entre Ajuntament de Tarragona, DG General del Patrimoni Cultural i Ministeri de Cultura, l'empresa Pública ADIF ha adjudicat el 11.10.2022 un estudi de monitoratge del monument amb un valor de 1.195.114'50 € i període d'auscultació durant 3 anys.

2.4. ACTUACIONS ARQUITECTÒNIQUES I D'AGENÇAMENT URBANÍSTIC REALITZATES, I PROPOSTES CARA AL PLA DIRECTOR

2.4.1. Actuacions realitzades

Abans de continuar fem un breu resum de les actuacions de recuperació urbanística i arquitectònica de l'entorn de l'Amfiteatre, tenint però en compte que a principis del segle XX el que es veia del monument eren les voltes de la tribuna de la banda de mar, l'església romànica i restes del convent i una porció de les grades a la roca de la part nord. No és fins les

excavacions dels anys 50 i 60 del segle XX quan es recupera el perímetre del monument, que realment es visibilitza, però, amb la reconstrucció parcial dirigida per l'arquitecte A. Ferrant.

De fet la degradació urbana i monumental ja va ser objecte de preocupació de l'arquitecte J. Martorell i Terrades. El 1912 va proposar la restauració de l'església del Miracle i l'adequació d'un parc al seu entorn. Va haver un concurs que va ser guanyat per Josep Domènech Mansana (1913). Però el 1914 l'Ajuntament va decidir continuar amb l'enderrocament del convent trinitari, fins llavors utilitzat com a presó, inclosa església romànica. La polèmica suscitada per la necessitat de la seva execució per mans expertes i d'una protecció correcta va comportar que el municipi sol·licités, la declaració de Monument. Temps després, el 1920 Martorell va presentar una proposta d'urbanització de la zona com a parc i la connexió amb la ciutat.

Les pluges de primavera de 1915 van provocar que es desplomés part de la volta. El 1922 torna a caure un altre tram de volta. I el 1923 l'Ajuntament decideix enderrocar els murs encara drets utilitzant explosius. Per acabar, el projecte de Martorell es va veure definitivament abandonat després del cop d'estat de Primo de Rivera (1923) i la supressió de la Mancomunitat de Catalunya. Amb tot es van executar alguns treballs i l'arquitecte municipal el 1926 va realitzar una nova proposta.

Finalment, aquell mateix any l'Amfiteatre i l'església romànica són declarats monument. Durant la Guerra Civil es van realitzar treballs arqueològics. Finalitzada la confrontació bèl·lica la zona va tornar a quedar abandonada, i passa a ser un abocador de les runes provocades pels bombardejos.

Els primers anys de postguerra es va tornar a parlar d'excavar l'Amfiteatre i urbanitzar el seu entorn com a zona verda. El 1945 el magnat nord-americà William Bryant, que poc abans de la Guerra Civil havia visitat la ciutat en el seu viatge de noces, es va dirigir al director del Museu Arqueològic, Samuel Ventura, interessat per l'estat de l'arqueologia tarragonina. Fruit de la seva relació epistolar, Bryant ofereix el seu mecenatge per fer una excavació a la ciutat, que es materialitza a l'Amfiteatre. L'arquitecte Pujol va fer un estudi de costos, amb un muntant de 200.000 pessetes. Bryant, amb les corresponents autoritzacions, va sufragar la meitat de la inversió, que es va iniciar el desembre del 1948.

Però fins al 1953 no es desvia el vell camí del port que passava entre les voltes romanes i l'església romànica, cosa que retarda la intervenció de Bryant. Els primers treballs de neteja van continuar amb les excavacions dirigides per S. Ventura i van finalitzar el 1957. Però aquests, lluny de ser una obra més, van tenir un important ressò social. Sota els auspicis de la Reial Societat Arqueològica, van néixer el 1953 els Amics de l'Amfiteatre que van col·laborar desinteressadament en els treballs arqueològics. Així, la ciutadania s'implicava "a pic i pala" després de la seva jornada laboral.

L'any 1951 s'urbanitza l'entorn de l'Amfiteatre amb un projecte d'arquitecte Pujol (1947) aconseguint ordenar i connectar-la amb la ciutat. Després es construeixen els accessos des de la Rambla Vella.

Entre 1957 i el 1963 no hi ha cap intervenció excepte l'extracció dels frescos del santuari de Nèmesi a la fossa septentrional. L'any 1964 el Ministeri d'Educació Nacional inicia les seves inversions sota la direcció de l'arquitecte A. Ferrant. El 1967 el nou director del Museu Arqueològic, Manuel Berges, va tornar a excavar als sectors meridional i occidental, que van permetre dotar d'informació tècnica per continuar, bé que de forma intermitent, els treballs de restauració finalitzats el 1973. El monument queda abandonat fins a els anys 80. La restaurada Generalitat de Catalunya el 1980 va encarregar un projecte de recuperació a l'arquitecte S.

Tarragó. Dos anys després J. M.Gurt iniciava els primers treballs arqueològics per delimitar el perímetre exterior, però problemes administratius els van ajornar *sine die*.

El projecte de Ferrant reconstruïa les grades del costat occidental, quedant el costat oposat sota la plaça Arce Ochotorena i l'edifici de l'Escola Normal, erigit als anys 30 del segle passat. Si bé la restauració ha estat qüestionada per diferents aspectes, com el canvi de pendent respecte a la de la grada original, ha convertit el monument en el més visitat de la ciutat, essent escenari a l'aire lliure de manifestacions de tipus cultural, lúdic o religiós. I definitivament genera una imatge icònica i identitària tant del monument, com de la ciutat i el patrimoni de Tàrraco i Tarragona.

L'any 1986 l'Ajuntament va encarregar a l'equip d'Andrea Bruno, arquitecte italià professor de la universitat de Torí el projecte de recuperació de la capçalera del Circ i Amfiteatre, on es donava continuïtat al Pla Pilat i s'enllaçava urbanísticament i patrimonialment aquests monuments. De la proposta només es va actuar en el Circ.

Ja a finals dels anys 80 les actuacions del Taller Escola d'Arqueologia (TED'A) van permetre tenir un millor coneixement del monument, que no total doncs bona part de les reconstruccions dels anys 60 no van comportar excavacions en extensió.

Posteriorment, des del Centre d'Arqueologia Urbana primer, el Museu d'Història després s'han anat realitzant diverses actuacions arqueològiques com el projecte amb ICAC i Museu Bíblic a la basílica visigoda (2009-2012), reconstrucció de les fossae (Taller Escola de la Muralla, 1992), drenatges, guixeta d'entrada (1997), accés a l'arena (2006), nova guixeta i accessos (2010) o consolidació de l'església romànica (programa Romànic Obert). Finalment, indicar que la zona del Parc de l'Amfiteatre va ser objecte d'una actuació el 2009-2010 amb l'anomenat "Plan Zapatero" agençant l'espai com a zona verda amb plantació d'espècies vegetals a vincular amb diversos usos en època romana: farmacopea, cuina, zones sagrades, producció alimentària, espais de culte amb la idea de generar un llenguatge vegetal a exportar a altres espais patrimonial on els espais verds tinguessin un cert protagonisme.

2.5. CONTEXTUALITZACIÓ MUSEOGRÀFICA I OBJECTIU PROPOSTA A ESTUDIAR EN EL PLA DIRECTOR

2.5.1. Situació actual

La presentació actual del monument en bona mesura es deu a la transformació que en va fer l'execució del projecte d'Alejandro Ferrant, arquitecte de la zona de Llevant, i responsable de les principals restauracions de l'Amfiteatre, del Pretori i del Fòrum de la Colònia als anys 60 i 70 del segle XX. En el cas de l'edifici d'espectacles, la magra conservació de grada original de *caementicium* dificultava de comprensió del monument, amb unes voltes i grades al costat de la mar, i d'altres excavades a la roca al costa oposat. De fet, les mateixes característiques constructives de l'edifici, amb alguns sectors de grada (*cunei*) realitzats amb grans caixons de maçoneria reblerts de terra, va fer que quan es va desmuntar durant l'antiguitat tardana i època medieval, perdés parts significatives i la seva fesomia en restés alterada fins al punt que al Renaixement es confonia amb un teatre.

El projecte, dut a terme a entre els anys 60 i 70 del segle XX, va comportar la formació de tota un anella de la graderia de la *media cavea* que unia les originals de la vessant marítima amb les que estan excavades a la roca del costat oposat, atorgant al monument la unitat visual que necessitava per a la seva comprensió com Amfiteatre.

De la reconstrucció, els únics espais que en varen resultar aptes per ser musealitzats son les dues cambres que flanquegen l'entrada principal a l'arena o porta *triumphalis* on s'hi exhibeix una petita mostra formada per panells explicatius. Son dues sales de dimensions reduïdes que no permeten desenvolupar una museografia que estigui mínimament a l'alçada de la importància del monument. Es fa necessària la formació d'un espai museístic que compleixi de manera adient la seva funció social amb un contingut i mitjans dedicats a la comprensibilitat del monument i el context que els van generar.

La manca d'espais no es limita a la presentació del mateix Amfiteatre, si no que el recinte no disposa de cap zona de recepció adient, guarda-roba, aula per tallers educatius, espai per la gestió de grups, o sala de lactància. L'ampliació de l'Amfiteatre ha de correspondre a la seva extensió total, i la incorporació dels espais adjacents ha de permetre dotar-lo dels equipaments abans esmentats i treure del que és estrictament el monument els serveis que hi ha actualment.

Un altre aspecte a contemplar pel pla director ha de ser la formació de recorreguts que millorin la connectivitat de les diferents parts del monument i que ha de ser en condicions d'accessibilitat per persones amb mobilitat reduïda. L'any 2001 es va construir l'actual entrada de manera que es recuperava l'oval exterior de l'Amfiteatre en la seva vessant occidental. Es formava una rampa d'accés i una esplanada per poder contemplar el monument. L'actuació tenia per objecte la millora de l'accessibilitat al recinte per les persones amb mobilitat reduïda però el seu abast va ser molt limitat. Ara cal determinar com s'estén l'accessibilitat a les principals parts del monument.

La presentació estrictament de les restes dels tres edificis que s'hi conserven, és també fruit de decisions que prioritzaren la recuperació del monument romà en detriment dels altres dos: la basílica visigòtica i el seu cementiri, l'església romànica del segle XII. Les *fossae*, que fins als anys cinquanta es trobaven reblertes, amb l'estratigrafia arqueològica intacta, varen ser excavades sense una metodologia apropiada. En el moment de l'excavació, varen aparèixer a l'interior de les *fossae*, entre d'altres restes, els pilars de suport de la tarima de fusta que les cobria quan l'edifici d'espectacles estava en funcionament. Elements d'aquestes característiques i d'altres fragments arquitectònics procedents de l'església romànica, i de la basílica anterior s'han conservat fora del seu context arquitectònic. S'ha d'analitzar quins ens permeten millorar la lectura del monument i quines anastilosi son possibles i també necessàries per guanyar en l'agençament i comprensibilitat dels edificis que s'hi superposen.

A banda de la visita pròpia i el desenvolupament d'accions culturals del Museu d'Història i de l'Ajuntament de Tarragona en general s'han d'estudiar els usos als que s'ha de destinar el monument i de la grada reconstruïda com espai apte per la realització d'esdeveniment culturals. El pla director haurà de valorar la seva conveniència i abast.

Tingui's en compte per exemple l'Amfiteatre té una altra situació paradoxal: és amb diferència el monument romà més visitat de la ciutat i a un temps el menys musealitzat:

- Any 2019 199531 visites
- Any 2020 53078 visites (COVID)
- Any 2021 102914 (POST-COVID)
- Any 2022 166414 (POST-COVID)

Indicar també que l'actualitat el visitant gaudeix d'una senyalètica, la documentació de flyers, la pàgina web i una exposició d'imatges i video a les estances a banda i bandade la porta *triumphalis*. Com activitats, les realitzades de *re-enactment* per Tarraco Viva i les programacions d'estiu, i de manera no regular la representació de la Passió de Sant Fructuós,

així com algun acte polític com els de 2014 durant el Procés, i que caldria estudiar si realment un monument és un lloc per a realitzar activitats d'aquest tipus, com també el número de persones que hi puguin assistir.

Cara al públic hi ha la guixeta d'entrada i zona d'accés, el Parc del Miracle amb un establiment de restauració que funciona a partir del migdia i la nit, i el servei de WC als visitants. Pels interessats en més informació i que estiguin familiaritzats amb les noves tecnologies, una empresa privada amb suport del Patronat de Turisme ofereix un aplicatiu de realitat augmentada. A més en les sales contigües a la porta *triumphalis* hi ha explicacions en plafons dedicades a l'evolució del monument,.

3. DETERMINACIONS PER LA REDACCIÓ DEL PLA DIRECTOR DEL'AMFITEATRE

3.1 REFERENT A LA CONTEXTUALITZACIÓ URBANA

El pla director haurà de partir de la premissa que en un futur PEU 07 que es redactarà, o bé es soterrarà el ferrocarril fins a saltar el riu Francolí, per sota d'aquest, fins a recuperar la cota actual a l'entrada de la platja de les vies de classificació o bé que s'alliberarà totalment els terrenys avui ocupats per les vies fèrries o res. Atesa l'envergadura de les dues actuacions i la seva execució a llarg termini, caldrà fer les corresponents propostes que siguin compatibles amb les tres possibilitats així com el període d'*impasse* fins la materialització d'una, altra o una tercera no prevista aquí.

La desafecció de la gran superfície de sòl que es generaria amb l'alliberació dels terrenys ocupats pel sistema ferroviari, majoritàriament s'haurien de destinar a passeigs, jardins i activitats lúdiques i equipamentals.

Per altra banda el pla director haurà de resoldre un seguit d'aspectes com són:

- Les noves accessibilitats i millora de les existents per poder fer més permeable el monument i el seu interior:
 - estudiant la recuperació de l'antic traçat de via romana i després camí que connectava l'ara plaça Arce Ochotorena amb la zona de l'Estació de Ferrocarril, i tallat pel vial Bryant
 - la incorporació de del que queda de l'Amfiteatre sota la plaça Arce Ochotorena i el col·legi del Miracle, amb una nova proposta d'urbanització
 - la connexió amb la zona de la platja del Miracle, amb urbanització d'aquest espai i deconstrucció de l'immoble al número 1 de la plaça citada
 - la connexió amb la Glorieta de la Reconciliació estudiant la viabilitat i accessibilitat de la proposta sota terra de Museu Nacional Arqueològic entre el Passeig de Sant Antoni i Via Augusta
 - l'accessibilitat des del Balcó del Mediterrani, que pot realitzar-se aprofitant els espais i edifici del Bingo de les Palmeres
 - la millora de les connexions pel Jardí de l'Amfiteatre i Escales del Miracle
- El manteniment i millora de les construccions dels antics WC i ara restaurant del citat parc
- Estudi de la ubicació i proposta de nova guixeta del monument, centre d'acollida al visitant i recepció, centre d'interpretació del monument, amb diferents possibilitats com aprofitament de l'edifici del Bingo de les Palmeres, col·legi del Miracle, construccions sota Via Augusta (derivat dels antics projectes del MNAT), aprofitament de les voltes romanes, fosses etc.
- Estudi i posta en valor i propostes de les visuals del monument i de la ciutat des de l'est i la mar com a millora de la skyline monumental i de l'espai històric urbà.

- Estudi i proposta sobre l'actual estat de les zones verdes i espais d'arribada al monument, des d'aparcaments a espais per activitats.
- Estudi i proposta funcional del monument no solament com a espai musealitzat i monumental sinó també com espai per determinades activitats de tipus cultural (teatre, *re-enactment*, accions artístiques de petit i mitjà format...).
- També, estudi i propostes dels règims de propietat i accions a desenvolupar. Aquests aspectes hauran de ser inserits de manera raonada en el corresponent pla d'etapes.

3.2 REFERENT A LA CONTEXTUALITZACIÓ HISTÒRICA I ARQUEOLÒGICA

Tot tenint en compte els antecedents històrico-arqueològics, actualment es planteja la necessitat d'abordar actuacions arqueològiques que hauran de ser tractades i definides durant la redacció del pla director i que marquen els seus objectius de cara assolir no solament la seva connexió o permeabilitat urbanística amb la ciutat i garantir la seva preservació, si no també completar el seu coneixement històric arqueològic abraçant a més dels límits definits per l'actual recinte museístic, àrea d'influència, el monument en la seva totalitat i en relació als seus accessos.

Des del punt de vista històric i arqueològic el pla director, en base a l'estudi i síntesi del monument amb les corresponents fonts d'investigació (arqueològica, documental, cartogràfica, planimètrica, material, estudi de paraments, fotografia antiga, historiografia, elements decoratius, epigràfics, materials arqueològics... etc) ha de contemplar la programació, fases, valoracions econòmiques i objectius d'aquests treballs per assolir els coneixements necessaris del monument i entorn des del punt de vista diacrònic (fases anteriors i posteriors a la construcció i funcionament del monument) que permetran afrontar amb garanties els altres objectius: entorn urbà, consolidació-restauració, intervenció arquitectònica i urbanística, agençament, posta de valor, pla d'usos, visita, museografia i museologia.

Afegir també la necessitat de fer la corresponent avaluació i estudi de necessitats referent a l'actualització i revisió dels estudis, anàlisis de materials aixecaments topogràfics i documentació del monument, entorn i fases evolutives etc, cartografia i documentació textual, gràfica i fotogràfiques, 3D... tots aquests, necessaris per tenir en compte en el pla director i la seva programació executiva en les accions del pla d'etapes.

També caldrà realitzar en el pla director l'establiment de fases d'estudi i treball així com la seva vinculació coordinada amb les actuacions a dur a terme (derivades de treballs d'agençament urbanístic, consolidació-restauració, agençament, accessibilitat, projecte arquitectònic etc) amb les corresponents valoracions d'abast espacial, temps i pressupostos. Aquestes quedaran doncs incloses en el pla d'etapes a proposar.

En resum, des del punt de vista cronològic, estudiar les següents fases constructives, de funcionament, abandonament i transformació de l'espai:

- abans 200 dC, vinculades a la Tàrraco pre-romana, republicana i primers temps de l'imperi: via romana, hàbitat suburbà, necròpolis, vinculació amb la línia de costa
- 200 dC-segle IV, fases constructives de l'Amfiteatre, caracterització, vinculació amb equipaments de Tàrraco (Murallles, Concili Provincial, vies, àrea hàbitat suburbana de llevant etc)
- Transformacions a Antiquitat Tardana vinculades al culte cristià: martyrium previ basílica visigòtica i necròpolis, possibilitat espai cenobític, fase andalusina en cas d'existir
- Segles XII-XIX, església romànica i usos, context espacial, convent trinitari i transformacions fins esdevenir presidi.

- Segle XX, darrers temps de presidi, abandó, destrucció de l'església i primers intents de posta en valor, excavacions dels Amigos del Anfiteatro i Museu Provincial. Posta en valor a partir dels anys 80 del segle XX i revisió ampliació dels treballs realitzats.

Des del punt de vista de coneixement del monument romà, cal incidir en alguns temes importants a estudiar en el pla director:

- Relació urbana i espacial amb la ciutat de Tàrraco, port, muralles i en especial Concili Provincial en formar-ne part conceptualment.
- Relació amb la zona de platja, com espai auxiliar de les *fossae*, i altres espais propers com necròpolis per gladiadors i *schola* de gladiadors i altres equipaments auxiliars
- Establiment del perímetre exterior del monument, línia de façana, accessos, secció i en especial a la zona de la plaça Arce Ochotorena-col·legi del Miracle i zones adjacents.
- El desmuntatge de les grades a partir de la caiguda en ús del monument, a vincular amb les fases visigoda i medieval, però també de posteriors com l'aprofitament del *caementicium* com escullera del port en temps dels Reis Catòlics, quan es va ampliar.
- Estudi de materials petris fora de context vinculables tant a l'Amfiteatre com el conjunt visigot i església romànica, també amb l'objectiu de la seva integració *in situ i/o in loco*.

3.3 REFERENT A LA CONSERVACIÓ DEL MONUMENT

Passem breument a marcar un seguit de temes a tenir estudiar en la redacció del pla Director. Es parteix de l'anàlisi dels diversos estudis realitzats i que es preveuen realitzar de manera contínua o immediata, així com del corresponent suport gràfic, cartogràfic, fotogràfic a realitzar per al correcte desenvolupament del mateix.

Manteniment preventiu

Els resultats dels dos programes d'auscultació del monument -municipal i d'ADIF- han de proporcionar informació suficient per conèixer la progressió de la conservació de l'Amfiteatre i perquè el pla director estableixi les bases per a un posterior pla de manteniment.

Gestió d'aigües pluvials i escòrrecs

La ubicació topogràfica de l'Amfiteatre al peu del turó de la ciutat i prop de la mar el converteix en un conus de rebuda d'aigües pluvials que a més s'agreuja per la manca d'un drenatge natural com el que havia en època romana, doncs la sortida era directament a la platja.

El pla director, en base als estudis o obres ja realitzades ha de fer una primera aproximació a la problemàtica com marcar una sèrie de propostes a resoldre de manera satisfactòria amb les corresponents eines tècniques i urbanístiques.

Anàlisi i propostes en sectors amb problemàtiques complexes

Es crida l'atenció a avaluar, estudiar i proposar solucions en espais concrets, a materialitzar com en els casos anteriors, en els corresponents projectes i altres instruments que marqui el pla director.

- Sector nord, grades excavades a la roca, cara a marcar un enfocament definitiu desenvolupar en els corresponents projectes
- Sector oriental, porta *libitinensis*, a zona de plaça Arce Ochotorena, amb problemes d'estabilitat, entrada d'aigües, i ordenació
- Capçalera oriental: consolidar i estabilitzar definitivament les estructures que es conserven pot suposar portar a terme actuacions d'envergadura. En aquesta direcció

serà important decidir si cal continuar excavant sota la rasant de la plaça Arce Ochotorena i les tramades inicials de les escales homònimes. En el subsol ho ha un col·lector de la xarxa d'aigües residuals que presentafuites apreciables en les estructures conservades.

- Gestió de les grades reconstruïdes al darrer terç del segle XX, i vinculació amb les encara conservades: en base a la informació que es té i si cal ampliar-la, estudiar el futur d'aquestes grades tenint en compte uns criteris bàsics derivats de l'estudi històric-arqueològic, la conservació i la necessitat de mantenir en la mesura del possible la imatge -ja institucionalitzada i popularitzada- de l'espai i els usos com espai d'activitats culturals i musealitzable, establint les possibilitats i límits de tot plegat.
- Quant a les grades i parts originals de la cavea, arena i altres punts, estudiar l'estat i proposar a desenvolupar posteriorment. Cal tenir en compte que les grades del costat sud són on s'ha vist més incidència de les vibracions delpas del ferrocarril.
- Estudi i proposta de tractament de conservació-restauració de l'església i necròpolis visigoda i de l'església romànica i altres restes de les fases medieval i post medieval, com a part integrant d'aquest espai històric urbà

Efectes del Canvi Climàtic

En el pla director caldrà també tenir en compte i estudiar la influència del fenomen del canvi climàtic en el monument. Els efectes de les temperatures tòrrides i els episodis de pluja tempestuosos els està començant a patir. Dels estralls dels episodis d'intenses pluges de setembre de 2022, per exemple es va patir l'esllavissada parcial d'una paret d'obra del segle XX la grada NE, la inundació de fosses, o d'estrats de roca a la zona de les grades reconstruïdes. També caldrà avaluar els possibles assecaments d'aigües subàlvees i la relació amb la litologia del terreny, especialment les zones de margues i argiles, que puguin generar patologies en el monument i entorn.

3.4 REFERENT A LES ACTUACIONS ARQUITECTÒNIQUES I D'AGENÇAMENTURBANÍSTIC

En apartats anteriors, s'ha mostrat un seguit de problemàtiques de l'Amfiteatre i entorn, centrades en el coneixement històric-arqueològic, patologies i solucions de conservació-restauració i agençament urbanístic. Hi ha però un tema que no s'ha tractat expressament: com actuar arquitectònicament en el monument.

Tingui's en compte que la situació és paradoxal: part del monument és encara sota terra, sota d'una plaça i un centre escolar, el que queda visible de l'Amfiteatre són part de les voltes de la tribuna, part d'unes grades a la roca, part de les fosses i segments de l'el·lipse de la seva planta. Encara hi ha espais per excavar i cal integrar convenientment fosses, basílica i necròpolis visigoda i església romànica. A més hi ha una important col·lecció de peces de pedra, des d'epigrafi a seients, columnes, contrapesos de màquines d'elevació, finestres i portalada romànica que permeten l'*anastilosi* parcial d'alguns punts i elements en concret. I per contra una reconstrucció discutida i no acabada de les grades, sobre uns espais que no sabem que ni ha sota, una porta *triumphalis* que no sabem del tot si era així i un seguit de *vomitores*, *baltea* i *praecinctiones* que ignorem si realment funcionaven com ara indiquen.

I finalment, malgrat aquesta complexitat i handicaps, resulta que és el monument més emblemàtic de la ciutat i del patrimoni de Tàrraco i per suposat Catalunya i un dels referents de la Hispania Citerior.

Tampoc no oblidem les deficiències d'accessibilitat, facilitats de visita i musealització, a més de la comprensió visual, sense oblidar la *skyline* del monument i del paisatge històric de la ciutat.

La redacció del pla director ha de donar resposta, fins i tot pot generar diverses propostes als següents temes vinculats a la part més arquitectònica i de recuperació d'elements i parts cara a la posta en valor. No s'oculta un altre horitzó que pot ser a un temps ambiciós com polèmic. Ens referim al tractament arquitectònic i urbanístic del monument i entorn.

L'Amfiteatre té una imatge identitària i icònica que són unes grades reconstruïdes, unes esglésies -romànica i visigoda- fragmentades i un rerefons excepcional que és la mar, i a un temps està envoltant per arquitectures i sistemes viaris que entorpeixen la seva visual, la seva skyline: cas de l'hotel Imperial Tarraco el vial Bryant o el ferrocarril. I més enllà unes zones verdes i al fons el perfil monumental de la Part Alta, Circ i torre de les Monges.

Cal un esforç d'integració i de nou diàleg on per exemple serà necessari plantejar què fer amb la plaça Arce Ochotorena i el col·legi Miracle. A més l'actuació en el monument, força desfigurada tant en les fases romana, visigoda i medieval, ha d'abordar un diàleg clau, com gestionar i actuar aquestes restes monumentals i fer-les visibles sense entrar en el fals històric, en convertir un símbol en una ruïna arqueològica més, ja un temps apte a la visita i a poder fer determinats tipus d'actuacions, activitats i espectacles. No s'oculta plantejar la restitució de les grades, amb nous llenguatges, amb nous materials, o plantejar ni que sigui sobre paper, noves solucions als edificis medievals.

A més, cal generar espais per musealitzar, fer activitats pedagògiques o llocs necessaris per magatzem, serveis etc. La dialèctica a generar no és fàcil i caldrà plantejar propostes a un temps conservadores, agosarades. Aquí serà necessària una arquitectura de gran qualitat - que no vol dir sumptuosa en la seva materialitat-, des del concepte als materials, passant pels acabats o la integració tant de les restes arquitectòniques i arqueològiques in situ com les dislocades, com per exemple la inscripció romana més llarga de l'imperi, que és la de l'emperador Helagàbel que hom ha volgut situar sobre el mur del podi de l'arena.

El destil·lat de l'aplicació dels documents-guia generats a partir de la legislació vigent, els criteris de la inclusió del Conjunt Arqueològic de Tàrraco a la Llista del Patrimoni Mundial, les recomanacions i documents, així com l'avaluació dels informes periòdics d'UNESCO seran bàsics en aquesta nova conceptualització d'actuació en el monument, com el Memorandum de Viena sobre Patrimoni Mundial i Arquitectura Contemporània: gestió del paisatge històric urbà (2005), i el Conveni de Faro o Conveni Marc del Consell d'Europa sobre el valor del patrimoni cultural per la societat (2005).

A més del problema de l'accessibilitat general al monument, caldrà que el pla director contempli:

- Establir uns criteris d'actuació que permetin el pla d'usos i activitats en el monument, els límits del què s'ha de consolidar, conservar, soterrar, restituir volumètricament etc. Caldrà fer una proposta de restitució volumètrica que permeti resoldre el problema de conservació de les grades dels anys 60 i 70 en diàleg clar i lleial amb les grades a la roca, les romanes, el que queda de genuí del monument i la seva evolució: accessos, *vomitoria*, arena, estances auxiliars, podi, *balteus*...
- Establir uns criteris acords amb la proposta del pla d'usos i programa d'activitats: què musealitzar, què fer visitable, què fer per fer activitats culturals i de quin tipus, espais de logística, magatzem...

- Establir uns criteris per la posta en valor de fases post-romanes, en diàleg amb el monument: basílica visigoda i necròpolis, església romànica etc; proposta d'anastilosis parcials? coberta i recuperació del volum de l'església romànica? conservació com a ruïna arqueològica? el seu ús com espai cultural i/o musealitzat?
- Establir criteris d'actuació a les *fossae* en les fases compatibles amb els temes anteriors i una vegada resoltos els problemes de drenatges: cobertura de *fossae*? us museogràfic? us auxiliar? visita? espai per activitats?
- Establir criteris d'actuació i propostes en les voltes del costat de mar, per posar-les en valor i integrar-les en el discurs museogràfic, tant les superiors com les inferiors
- Establir criteris d'actuació a la zona per excavar entre plaça Arce Ochotorena, la via del ferrocarril i el monument, musealització? entrada de servei? espai verd?
- Establir criteris i propostes inicials cara a la intervenció de recuperació del que resta del monument a la plaça Arce Ochotorena i col·legi Miracle.
- Fer propostes a les entrades de visites al conjunt monumental, doncs la ubicació de la guixeta en el lloc actual la fa poc visible tot i que permet tenir les visuals del monument.
- Fer propostes de les connexions i diàleg amb entorn més immediat: Jardí de l'Amfiteatre, Glorieta de la Reconciliació, platja del Miracle, Balcó del Mediterrani, Bingo Les Palmeres, accessos, fins i tot estudi de desviaments o modificacions.
- Establir uns criteris d'actuació arquitectònica a desenvolupar en documents tècnics posteriors, que siguin d'alta qualitat i on s'integri una visió moderna i actual de la intervenció en el patrimoni amb els valors del monument i el seu entorn, d'acord amb el Memorandum de Viena i Conveni de Faro.

Aquestes propostes del pla director hauran de tenir continuïtat en el pla especial urbanístic 07 que també pot esdevenir pla especial de protecció i si no es possible un pla especial propi, i una proposta d'actuació arquitectònica i pla d'usos a desenvolupar per fases mitjançant els corresponents projectes bàsics i d'execució on es contemplin els diversos aspectes, des de l'excavació-estudi arqueològic i les consolidacions etc. No s'oculta la intenció d'un concurs internacional d'idees per la proposta arquitectònica i patrimonial del monument, que ha de basar-se com és natural en les determinacions de la legislació, el POUM, els plans especials (en redacció o ja aprovats) i especialment el pla director. La coordinació d'aquests punts de la cadena d'actuacions és determinant.

Per acabar, davant les possibilitats i incerteses del futur de la façana marítima, en bona part dependents de la continuïtat, modificació o consolidació definitiva de la platja de vies del ferrocarril, cal que les propostes d'actuació no quedin condicionades, fins i tot hipotecades per aquest tema que escapa de l'abast i objectius del pla director.

3.5 REFERENT A LA CONTEXTUALITZACIÓ MUSEOGRÀFICA

Per poder millorar tots aquests problemes de presentació cal que el pla prevegi les mesures per tal de que el recinte i els seus equipaments compleixin amb els requisits per la pública concurrència.

S'ha de definir com dotar al recinte dels equipaments museístics i de serveis a l'entrada i a la sortida, amb la construcció dels equipaments necessaris o la rehabilitació dels edificis que afronten amb ell. Cal adequar la realitat dels solaris municipals i espais de domini públic a la definició arquitectònica del monument i a les seves necessitats com a un dels recintes més visitats de Tàrraco i punt final de la major part de les visites al seu conjunt arqueològic.

Igualment es fa necessària la formació d'un recorregut perimetral que completi l'òval de l'edifici. Això significa estudiar la remodelació de la plaça Arce Ochotorena i Escales del Miracle, amb la incorporació parcial de l'espai que ocupa el col·legi del Miracle. El mateix succeeix amb la necessitat d'estudiar el futur de l'edifici del Bingo de Les Palmeres situat a l'altre extrem de l'Amfiteatre, entre el Balcó del Mediterrani i el vial Bryant. Gràcies a ambdues ampliacions, que estan recollides al planejament urbanístic, es podrà recuperar el perímetre original del monument, disposar d'un corredor perimetral que en permeti el correcte tancament i accessibilitat, així com dotar al recinte dels espais i serveis que li son necessaris.

La línia del tren, que representa una afectació de la relació normal de l'Amfiteatre amb la platja del Miracle -i de la ciutat sencera amb la mar- genera problemes pel transit ferroviari, amb la circulació de trens a pocs metres d'un monument. Aquest aspectes'ha de poder abordar malgrat les grans dificultats que li son intrínseques.

S'ha dissenyar com serà la visita, quins recorreguts interns s'han d'establir, si cal generar espais d'ombra, si cal dur a terme la reconstrucció d'elements antics que millorin la comprensió dels espais i proposar en definitiva quines accions serien les més adients per millorar la comprensió del monument i dotar del necessari confort dels visitants.

Es indispensable doncs que el pla director estudiï els usos del monument i faci una primera proposta que derivi posteriorment en els corresponents plans museològic i museogràfic, d'acord amb els altres punts del mateix i l'estratègia del Museu d'Història de Tarragona.

Punts a tenir en compte:

- accessibilitat, serveis
- recorreguts
- posta en valor del monument i les seves fases històriques: abans de l'Amfiteatre, Amfiteatre i fases, gladiatura, martiri de sant Fructuós i els seus diaques, espai cristià amb basílica funerària, església romànica, convent, presó, recuperació
- proposta d'espais oberts i tancats a musealitzar: accessos, grades, voltes, *fossae*, necròpolis i basílica, església,
- pla d'usos i activitats
- incorporació de noves tecnologies
- musealització de peces
- anastilosi d'elements com a part del discurs museogràfic
- connexió amb la resta del patrimoni: Part Alta, Circ, Fòrum, Teatre, Museu del Port, ruta arqueològica de la Part Baixa de Tarragona.

3.6 REFERENT A INDEX I PRESENTACIÓ

El pla director ha de constar de dues parts fonamentals i diferenciades:

- A) Anàlisi del monument i entorn urbà i recull documental des de les perspectives explicades anteriorment.
- B) Criteris generals d'intervenció i propostes d'actuació concretes, avaluades econòmicament i programades temporalment.

A. L'anàlisi del monument i recull documental ha de constar de:

A1. Revisió i complementació de la planimetria d'estat actual que ha de comptar, almenys, amb els següents documents:

- Plànols de situació i emplaçament a escala 1/500 o superior.
- Plànols urbanístics i generals a escala 1/100, 1/250, 1/500, 1/1000 o a convenir segons les necessitats
- Aixecament planimètric de l'estat actual del monument, amb representació de la seva relació amb l'entorn. Plànols d'alçats i façana interiors i exteriors. Tots aquests plànols es realitzaran a escala 1/50 o 1/100. En el cas que la dimensió de l'edifici faci aconsellable de treballar a escala 1/100 o 1/200 per als plànols de conjunt, es desenvoluparan els elements més remarcables per separat, a escala 1/50; d'acord amb el que determinin els serveis tècnics municipals,
- Plànols a escala 1:20 o superior dels elements arquitectònics i decoratius més remarcables: portes, finestres, columnes, etc. L'elecció d'aquests elements es farà a criteri de l'autor i d'acord amb el Servei de Patrimoni Arquitectònic.
- Plànols analítics i imatges de restitució, a l'escala que es consideri convenient d'acord amb els serveis tècnics municipals, que expressin el procés cronològic de construcció i l'anàlisi evolutiva del monument des dels seus orígens o precedents fins el present, realitzada en coordinació amb els estudis històrics i arqueològics.
- Plànols analítics i imatges de restitució, a l'escala que es consideri convenient d'acord amb els serveis tècnics municipals, que expressin les patologies i problemes del monument i entorn, així com les propostes d'actuació de conservació-restauració, així com de les actuacions realitzades fins ara amb el corresponent estudi de patologies i estat de conservació.
- Plànols analítics i imatges de restitució, a l'escala que es consideri convenient d'acord amb els serveis tècnics municipals, que expressin el procés cronològic d'evolució urbana i arquitectònica, amb la seva anàlisi i definició de problemàtica, així com propostes d'actuació tant d'àmbit general i d'interconnexió amb la ciutat i territori, com d'ordenament del conjunt monumental i entorn immediat.
- Plànols analítics i imatges de restitució, a l'escala que es consideri convenient d'acord amb els serveis tècnics municipals, que expressin la situació de la problemàtica museològica, museogràfica, visites etc del monument i entorn, així com de les propostes que es realitzin en aquest aspecte, tot incloent proposta inicial de sistemes de senyalètica, balisament, recorreguts, punts d'informació i espais musealitzables etc.
- Plànols on s'expressi la parcel·lació i el règim jurídic de del monument i zona d'actuació, la qualificació urbanística; protecció monumental o d'altre índole que les afecti la seva relació amb el conjunt urbà.
- Quan es fa referència a plànols, s'incliuen alçats, plantes, seccions, perspectives espacials, 3D, ortoimatges, núvols de punts tractats, etc, amb les corresponents georeferenciacions d'acord amb el que determinin els serveis tècnics municipals.

A2. Memòria a descriptiva de l'estat actual de l'Amfiteatre i de les seves relacions amb l'entorn urbà. Ha d'incloure examen de l'estat de l'edificació, règim de propietats, qualificacions urbanístiques i proteccions que l'afectin, usos, circulacions, serveis, instal·lacions de què disposa actualment. Així mateix ha d'incorporar examen de les aportacions: tant de les restauracions com de les intervencions arqueològiques o d'altre tipus que hi puguin haver. Tot plegat s'ha acompanyar de l'adient reportatge fotogràfic.

A3. Memòria històrico-arqueològica sobre el procés constructiu i històric de l'espai i les seves particularitats arquitectòniques i constructives. Ha d'incloure el repàs de la historiografia, estudis i de les excavacions fins ara executades. Així mateix cal incloure la presentació, dividida en etapes, de l'evolució constructiva de l'edificació amb especial atenció a les operacions de restauració i monumentalització fins l'actualitat.

A4. Recull i anàlisi: de la documentació gràfica antiga (planimètrica, fotogràfica, etc). Ha d'incloure la reproducció d'una selecció de les planimetries antigues, i documentació gràfica i fotogràfica antiga, així com de les elaborades en les recerques arqueològiques i les restauracions precedents mes significatives.

A5. Recull i anàlisi de la documentació escrita més significativa referida al procés constructiu i restaurador fins el present.

A6. Recull dels principals elements ornamental i artístics que es conservin de l'Amfiteatre i d'aquells que se sàpiga que en procedeixen. Examen del seu estat de conservació i propostes d'actuació. Especial èmfasi ha d'haver amb els elements epigràfics, pictòrics, arquitectònics, escultòrics, decoratius i funeraris de l'Amfiteatre, Basílica visigoda i Església medieval.

A7. Recull i anàlisi dels estudis complementaris de caràcter geològic, estructural, serveis i instal·lacions, etc.

A8. Descripció del règim de propietat de l'Amfiteatre i zones o edificis adjacents. Accessos i circulacions de les àrees visitables i de les zones restringides.
L'autoria dels treballs incorporats al pla director s'ha de fer constar explícitament.

B. Criteris generals i proposta d'actuacions concretes:

B1. Descripció precisa de l'àmbit físic que compren el pla director. Revisió de les disposicions urbanístiques, paisatgístiques, monumentals, museològiques i museogràfiques, ambientals o d'altra indole que l'afectin concretament, amb valoració i suggeriments de revisió si escau.

B2. Exposició dels criteris generals d'intervenció en el conjunt (usos, circulacions, restauració arquitectònica, instal·lacions i serveis, etc.) i en cada un dels àmbits d'actuació (restauració arquitectònica, recerca històrica. i arqueològica, conservació- restauració, actuació ambiental, etc).

B3. Desenvolupament en memòria detallada dels diferents àmbits d'actuació enunciats a l'apartat anterior i concreció per zones, segons es cregui convenient dividir el conjunt monumental. Detall de les intervencions que s'hagin de realitzar en tots els seus aspectes amb especial precisió de les solucions específiques per a la conservació i restauració dels materials constructius antics, així com de les recerques complementàries que caigui realitzar, tant d'excavació arqueològica com de treball de documentació d' arxiu.

B4. Valoració econòmica dels treballs a executar en tota la seva diversitat i proposta de pla d' etapes.

B5. Documentació planimètrica de la proposta.

Els documents gràfics de la proposta seran elaborats en nombre i qualitat suficients a per a la total i correcta interpretació de ja proposta, sempre de forma equilibrada i en relació directa amb la planimetria d'estat actual.

Plànols en planta, -alçat o secció segons s'escaigui dels diferents nivells representatius.

- Plànols de seccions longitudinals i transversals suficients per a la descripció total del monument.
- Plànols d'alçats i façanes interiors i exteriors.

-Plànols 3D, núvols de punts convenientment tractats etc

- Plànols de detall on es presentin les propostes d'intervencions en tots els àmbits d'arquitectura, urbanisme, paisatgisme, arqueologia, restauració d'elements artístics, consolidacions estructurals, museologia, museografia, instal·lacions, - estudis geomorfològics. Una especial atenció es mereix la representació de les circulacions que es proposin tant de visita en el propi monument com d'aproximació, així com d'aquelles instal·lacions complementaries que es cregui adient disposar per a facilitar l'accés, acollida i recorregut de visita.

Pel que fa a la documentació gràfica, totes les imatges incloses en els reportatges fotogràfics ha d'anar datades, numerades i descrites singularment, mentre que els plànols hauran de ser dibuixats, necessàriament, mitjançant el programari que determinin els serveis tècnics municipals, i es lliuraran en formats editables d'alta qualitat i pdf també editable d'alta qualitat.

Com a orientació i pauta s'han de tenir en compte els documents següents:

- *Pla director de les Muralles de Tarragona, DG del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. 2015. Disponible online.*
- *Protocol per la redacció de projectes de restauració i d'intervenció arquitectònica. DG General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. 2018. Disponible online.*
- *A més del Pla de gestió del Patrimoni de Tarragona. DG General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. En tramitació a UNESCO*
- *Documents tècnics del Grupo de Ciudades Patrimonio de la Humanidad, referents a patrimoni històric arqueològic com:*
 - 1) *Libro Blanco de la gestión del patrimonio histórico-arqueológico del Grupo de Ciudades Patrimonio de la Humanidad de España. Gener 2015. Disponible online*
 - 2) *Bases prácticas para el desarrollo de la señalética turística del Grupo Ciudades Patrimonio de la Humanidad de España. Revisió abril 2021. Disponible online.*
 - 3) *Jornadas sobre sostenibilidad y convivencia en centros históricos, uso y disfrute del espacio público y gestión de la contaminación acústica. Juny 2017. Disponible online.*
 - 4) *Jornadas sobre la gestión de vectores ambientales en los cascos históricos de las Ciudades Patrimonio de la Humanidad de España. Control de aves y recogida de residuos. Maig 2015. Disponible online.*
 - 5) *Plano / mapa Patrimonio Natural Tarragona. Any 2019. Disponible online.*
 - 6) *Guía de buenas prácticas turismo y patrimonio accesible. Any 2011. Disponible online.*
 - 7) *Objetivos de desarrollo sostenible, turismo y patrimonio. Buenas prácticas y retos futuros. Abril 2022. Disponible online.*

- Documentació i guies de UNESCO i ICOMOS

4. VALORACIÓ ECONÒMICA I EQUIP DE TREBALLS

4.1. Consideracions inicials

La redacció i aprovació del pla director de l'Amfiteatre és una oportunitat única per posar en valor d'un dels espais més emblemàtics del patrimoni de Tarragona.

El pla director, en coordinació amb la redacció del nou POUM, del posterior pla especial urbanístic 07 combinat amb un pla especial de protecció, o els dos paral·lels han de ser la base per al posterior concurs per proposta museològica i museogràfica i el concurs de proposta arquitectònica i urbanística. Afegir a això la vinculació de l'espai amb el centre històric i la harmonització d'aquestes figures amb el que ha de ser el nou Pla Especial de la Part Alta.

No s'oculta l'ambició que el projecte sigui innovador, de gran qualitat i serveixi per posar en valor el patrimoni i aquest espai urbà de per si prou complex. En un futur, la dinamització i posta en valor, amb una intervenció arquitectònica d'alta qualitat han de posicionar el monument, la ciutat i el país com a referent en l'actuació integral en el patrimoni de la Mediterrània Occidental, més quan estem parlant de Patrimoni Mundial.

De manera directa, l'agencament de l'espai contribueix en oferir una millor oferta turística, cultural i patrimonial a Tarragona, amb el corresponent augment de visites, arribada de diners per les mateixes de manera directa i indirecta i una millora de la qualitat urbana de la ciutat i territori.

4.2. Composició de l'equip mínim

Per a l'execució dels treballs corresponents al pla director s'hauran d'adscriure a l'execució dels mateixos els següents perfils professionals, com a mínim, o aquells que essent superiors hagi ofert la persona licitadora en la seva oferta.

L'equip redactor mínim estarà format pels següents perfils:

Director de l'equip de treball/col·laboradors:

- Arquitecte superior, que farà les funcions de director de l'equip de treball, i que ha de ser especialista en intervenció en patrimoni històric (que acreditarà mitjançant la solvència mínima requerida en el plec administratiu)

Col·laboradors:

- Arquitecte superior, especialista en instruments de planejament derivat, en concret plans especials de protecció de patrimoni històric i assimilables.
- Arqueòleg especialista en intervenció en patrimoni històric i Historiador especialista en monuments històrics. En el cas de que aquest perfil no el tingui una única persona, s'acceptaran 2 titulats.
- Conservador-restaurador de Monuments.

- Museòleg.
- Tècnic en cartografia, 3D, restitucions, etc..

Aquests 5 perfils, col·laboradors del director de l'equip, hauran d'acreditar els requisits mínims establerts al plec de clàusules administratives particulars.

S'admetrà també el cas en que, acreditada la solvència exigida, sigui la mateixa persona física l'arquitecte especialista en patrimoni històric (director de l'equip) i l'especialista en figures de planejament urbanístic (plans especials de protecció de patrimoni històric i assimilables).

5. PROPIETAT DELS TREBALLS

L'equip adjudicatari i col·laboradors cedeixen expressament a l'Ajuntament de Tarragona tots els drets d'explotació del pla director, per a tots els països del món i fins que passin a domini públic. En conseqüència, l'Ajuntament de Tarragona podrà reproduir-los, publicar-los o divulgar-los, totalment o parcialment, o fer-ne l'ús que consideri més convenient, segons les seves programacions, projectes i criteris, amb expressa menció dels seus autors.

L'adjudicatari no podrà fer ús o divulgació, difusió, publicitat etc. del pla director de forma total, parcial, directa, indirecta o extractada, sense la prèvia autorització escrita de l'Ajuntament de Tarragona.

L'incompliment d'aquesta obligació suposarà una infracció lleu, greu o molt greu en els termes que s'indiquen en el plec de clàusules administratives i comportarà l'establiment d'una penalitat segons s'indica en el mateix.

6. TERMINIS I FASES DE PRESENTACIÓ

Durant la redacció dels pla director la persona adjudicatària ha de mantenir entrevistes periòdiques, com a mínim amb una freqüència quinzenal d'acord amb el cronograma previst al plec, amb el responsable i supervisors municipals del projecte.

Aquesta entrevista es concertarà prèviament. L'equip responsable del contracte queda facultat de demanar lliuraments parcials del pla director, de documentació de treball etc. cara a estudi, modificació, correcció fins i tot desestimació.

L'equip adjudicatari farà una proposta de contingut i formats dels diferents lliuraments quinzenals, d'acord amb el responsable del contracte.

Un primer esborrany del pla director serà presentat en entrevista concertada per endavant.

L'Ajuntament de Tarragona elaborarà els informes corresponents que han de ser comunicats a la persona adjudicatària. Si els informes són favorables podrà seguir la redacció del treball. Si els informes proposen esmenes o canvis, aquests hauran d'esser incorporats en un nou esborrany, en el termini que s'estipuli.

A més de les reunions estipulades, es duran també a terme les següents accions:

1. Nomenament de comissió de seguiment formada per experts externs a l'Ajuntament de Tarragona, amb presència de la societat civil, en les reunions de la qual, quan s'estipuli en no menys de 1 vegada i no més de 3, serà convocat l'equip redactor per tal d'informar als efectes oportuns.
2. Almenys 4 reunions tècniques amb la DG del Patrimoni Cultural de la Generalitat cara a estudiar el document en elaboració cara a la posterior aprovació per la Comissió Territorial del Patrimoni Cultural. Poden coincidir amb les entrevistes amb tècnics municipals citades anteriorment. Mai no es faran sense presència dels tècnics municipals excepte que així ho manifestin expressament i per escrit.

L'equip col·laborador no podrà mantenir reunions sense previ avis ni autorització expressa de la persona responsable del contracte, i en tot cas serà sempre amb presència de l'equip tècnic municipal.

Rebut i revisat, i en el cas que els informes sectorials de l'Ajuntament siguin positius es procedirà a trametre el pla director a la Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de Tarragona.

Un cop aprovat per aquesta, i en el seu defecte, amb les modificacions que s'hagin de realitzar, el document es considerarà ajustat a contracte el pla director, es proposarà el pagament dels honoraris contractats.

L'incompliment, per part de qualsevol dels membres de equip al qual s'adjudiqui la redacció del pla director, dels terminis esmentats, sense justificació acceptada per escrit: per l'Ajuntament de Tarragona, comportarà un incompliment del contracte que suposarà l'aplicació de la penalitat corresponent prevista al plec de clàusules administratives.

7. NORMES DE PRESENTACIO

Les normes de presentació i seguiran les pautes indicades al manual d'estil que determini l'Ajuntament de Tarragona. En la primera reunió que es celebrarà un cop formalitzat el contracte per aixecar la corresponent acta d'inici del servei a partir de la qual es computaran els terminis totals i parcials. Aquesta acta d'inici es formalitzarà com a molt tard dins dels quinze dies posteriors a la data de formalització del contracte.

MANUAL D'ESTIL

El procediment de presentació serà el següent:

1. Es presentarà prèviament una única copia completa del pla director, en suport digital que serà revisada pels serveis tècnics municipal. Un cop aprovat definitivament el projecte presentat, se'n lliurarà:
2. Document complet en format digital PDF, i també editable amb documentació d'alta qualitat i sense bloquejar. També es presentaran els documents en format word, excel, dwg, etc, i assimilables, així com les imatges i fotografies en format .jpg, tiff, etc d'alta qualitat i separades dels documents amb els corresponents índex i descripció.

La cartografia serà georeferenciada d'acord amb el que estableixi el departament municipal de Topografia.

3. El mateix document complet amb format editable, tant de text, plànols, imatges etc, per separat, amb les resolucions, georeferenciacions, determinacions etc que diguin els serveis tècnics municipals.

En qualsevol cas, les prescripcions metodològiques d'aquest plec podran ser modificades o ampliadades, de forma molt raonada, d'acord amb els serveis tècnics de l'Ajuntament de Tarragona.

Tots el documents del pla director han d'anar datats j signats pels autors, alhora que s'ha de fer referència explícita a les altres fonts documentals emprades.

8. IDIOMA I ACOMPLIMENT DE LES NORMATIVES D'ACCESSIBILITAT, POLÍTQUES DE GÈNERE

L'equip guanyador ha de lliurar els treballs objecte d'aquest contracte, almenys en català. Així mateix, la persona adjudicatària assumeix l'obligació de destinar a l'execució del contracte els mitjans i el personal que resultin per assegurar que es podrà donar atenció personal almenys en català.

El document del pla director haurà de tenir en compte les directrius municipals vigents quant a perspectiva de gènere, accessibilitat, eficiència i eficàcia.

En tot cas, l'empresa contractista, i si escau, les empreses subcontractistes, queden subjectes en l'execució del contracte a les obligacions derivades de la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística i de les disposicions que la desenvolupen.

A la data i les persones que figuren a la signatura electrònica.

